

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 2. září 2021 ve věci č. 46883/15 – Z. B. proti Francii

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že odsouzením stěžovatele v trestním řízení v návaznosti na to, že svému tříletému synovci daroval tričko s nápisy narážejícími na teroristické útoky, nedošlo k porušení jeho práva na svobodu projevu, neboť předmětný zásah nebyl vzhledem k okolnostem věci nepřiměřený.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel má synovce, jehož křestní jméno je Džihád a který slaví narozeniny 11. září. V roce 2012 mu stěžovatel k jeho třetím narozeninám daroval tričko s nápisem „Jsem bomba!“ na jedné straně a „Džihád, narozen 11. září“ na straně druhé. Krátce poté si chlapec vzal tričko do školky. Ředitelka školy informovala starostu obce, který se obrátil na státní zastupitelství. Ten zahájil proti stěžovateli i matce dítěte trestní stíhání pro obhajobu terorismu. Prvostupňový soud je osvobodil, ale odvolací soud je shledal vinnými, přičemž stěžovatele odsoudil k podmíněnému trestu odnětí svobody na dva měsíce a finančnímu trestu ve výši 4 000 EUR. V odůvodnění rozsudku odvolací soud mj. uvedl, že se jednalo o zjevnou narážku na teroristický útok v USA, při němž zahynulo téměř tři tisíce lidí, a že smrt jiné osoby by neměla být předmětem vtipu. Tento rozsudek byl posléze potvrzen i kasačním soudem.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení práva na svobodu projevu.

Soud předně uvedl, že mezi stranami není pochyb o tom, že k zásahu do tohoto práva došlo a že se tak stalo na základě zákona a za účelem ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, což jsou legitimní cíle vyjmenované v čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Zbývá tedy posoudit, zda byl tento zásah „nezbytný v demokratické společnosti“.

Soud dále konstatoval, že stěžovatel záměrně zvolil popisek obsahující vícevýznamové slovo „bomba“, které se v hovorové francouzštině používá rovněž pro označení atraktivní osoby. Dle stěžovatele byly předmětné slogany užity v humorném tónu. Soud v této souvislosti připomněl, že satira je formou uměleckého vyjádření a společenského komentáře, a tudíž jakýkoliv zásah do ní je potřeba prozkoumat se zvláštní pozorností (*Eon proti Francii*, č. 26118/10, rozsudek ze dne 14. března 2013, § 60). V tomto smyslu dle Soudu nelze pochybovat o tom, že humoristický projev je chráněn článkem 10 Úmluvy, a to včetně takového, který je vnímán jako překročení hranic či provokace, a bez ohledu na to, kdo je jeho autorem.

Na druhou stranu však i na tento projev dopadají omezení stanovená čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Dle tohoto ustanovení totiž výkon svobody projevu zahrnuje i „povinnosti a odpovědnost“. V této souvislosti Soud připomněl postoj odvolacího soudu, podle kterého sporná hesla nelze chápat jako pouhý vtíp, ale naopak jako projev, který odráží úmyslný záměr velebit trestné činy jejich prezentováním v pozitivním světle. Dále též Soud projev stěžovatele odlišil od politického projevu nebo projevu ve veřejném zájmu, u nichž článek 10 poskytuje pouze malý prostor pro omezení (*Perinçek proti Švýcarsku*, č. 27510/08, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2015, § 197). V projednávané věci však sporná tvrzení nespádala do rámce diskuse ve veřejném zájmu, což stěžovatel ostatně ani netvrdil. Prostor státu pro uvážení je zde z tohoto důvodu širší.

Soud vzal rovněž v úvahu argumenty předložené vládou, která uvedla, že na jaře 2012, tj. pouze několik měsíců před předmětnými událostmi, došlo ve Francii k sérii teroristických útoků, jež byly motivovány stejnou ideologií jako útoky spojené s 11. zářím 2001 a při nichž v budově školy zahynuly tři děti. Dle

Soudu zmíněný kontext, jakkoliv závažný, sám o sobě nemůže ospravedlnit zásah do práva na svobodu projevu v projednávané věci. Zároveň však vzhledem k teroristické ideologii, jež stála za oběma útoky, nelze mít za to, že by plynutí času mohlo zmírnit význam sdělení stěžovatele. K tomu nemůže vést ani to, že stěžovatel nebyl spojen s žádnou teroristickou organizací a nehlásí se k teroristické ideologii.

Soud taktéž uvedl, že kromě obecného kontextu vnitrostátní orgány posoudily i konkrétní okolnosti, za nichž byly slogany zveřejněny. Zdůraznil závěry odvolacího soudu týkající se jak použití tříletého dítěte, které bylo nevědomým nositelem daného sdělení, tak specifického prostoru, v němž bylo sdělení stěžovatele šířeno, tedy nejen na veřejném místě, ale též v prostorách školky, kde byly přítomny malé děti. Tričko se spornými slogany nebylo přímo viditelné třetími osobami, ale objevily ho dospělé osoby při oblékání dítěte. Vzhledem k tomu, že bylo nošeno pouze v prostorách školky, nebylo zpřístupněno široké veřejnosti. Sdělení si tedy mohly přečíst pouze dvě dospělé osoby. V této souvislosti Soud již v minulosti zdůraznil význam nízké míry veřejnosti při hodnocení přiměřenosti zásahu do výkonu svobody projevu (např. *Yankov proti Bulharsku*, č. 39084/97, rozsudek ze dne 11. prosince 2003, § 141). I když nemohl v tomto bodě spekulovat o přesné povaze záměru stěžovatele, Soud poznamenal, že stěžovatel nepopřel, že svého synovce výslovně požádal o to, aby si tričko vzal do školky, ani že měl skutečně v úmyslu sdílet dané poselství. Naopak, prezentoval to jako humorné gesto.

Dle názoru Soudu si však stěžovatel musel být vědom zvláštního ohlasu (nad rámec pouhé provokace), který vzbudí propagování takových hesel v prostorách školky po útocích, jež měly za následek usmrcení dětí v jiném školském zařízení a v kontextu prokázané hrozby terorismu. V této souvislosti vzal Soud na vědomí argumenty generálního advokáta vznesené v projednávané věci ohledně emocí a napětí, které stěžovatelovo sdělení vyvolalo. Připomněl, že vnitrostátní orgány jsou vzhledem ke svému přímému a nepřetržitému kontaktu se situací ve svých zemích v zásadě lépe vybaveny k posouzení nezbytnosti určitého omezení nebo trestu pro naplnění sledovaných legitimních cílů. Zároveň jsou schopny lépe pochopit a zhodnotit specifické společenské problémy v konkrétních komunitách a souvislostech. Z tohoto pohledu odvolacímu soudu umožnila znalost místních souvislostí lépe posoudit nezbytnost odsouzení stěžovatele.

V návaznosti na výše uvedené Soud shledal, že vnitrostátní orgány dbaly při posuzování viny stěžovatele na hodnotící kritéria plynoucí z judikatury Soudu a zároveň vzaly v potaz dotčené protichůdné zájmy. Soud nenašel žádný vážný důvod pro nahrazení jejich posouzení svým vlastním. Důvody pro stěžovatelovo odsouzení byly relevantní a dostatečné, a v tomto smyslu naplnily požadavek na naléhavou společenskou potřebu.

Soud nakonec upozornil, že při posuzování přiměřenosti zásahu do práva na svobodu projevu je nezbytné zohlednit povahu a závažnost uložených trestů. Uvedl, že vnitrostátní orgány musí být v rámci trestněprávní represe zdrženlivé. Za okolností věci však dospěl k závěru, že výše uloženého peněžitého trestu byla přiměřená. Navíc zejména s přihlédnutím ke skutečnosti, že bylo rozhodnuto o podmíněném výkonu trestu odnětí svobody, mohl Soud dospět k závěru, že trest nebyl nepřiměřený sledovanému legitimnímu cíli, a k porušení článku 10 Úmluvy tedy nedošlo.